

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

-

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Elatustukilain 13 a §:ssä on säädetty elatusvelvollisen toimintavelvollisuudesta elatusavun määrän tarkistamiseksi. Toimintavelvollisuuden laiminlyöntiä ei ole sanktioitu, joten pykälä jää lainsäätäjän esittämäksi toiveeksi. Toimintavelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia olisi syytä selventää vähintäänkin lakiehdotuksen perusteluissa.

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

”...on Kansaneläkelaitoksella oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa havaintoa koskevat tiedot sekä käytettävissään olevat elatusvelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot toimivaltaiselle hyvinvointialueelle.”

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Valmistelun perusteluissa todetaan, että hyvinvointialue olisi ensisijaisesti yhteydessä elatusvelvolliseen. Pidämme tätä ongelmaisena seuraavista syistä:

- 1) Lastenvalvojapalveluissa on jo pitkään pidetty ensisijaisena asiointitapana vanhempien yhteisasiointia, jonka toteutumista etäasiointi on osaltansa tukenut. Sopimuksen muuttamiseen tähtäävän neuvottelun käynnistäminen yksin toisen vanhemman kanssa tulee lisäämään jokaiseen ilmoituksen kautta käynnistyvään muutosprosessiin vähintään yhden asiointikerran.
- 2) Valmisteluun viitaten lastenvalvoja saa Kelalta ensitiedot muuttuneista tuloista, ja voi oma-aloitteisesti selvittää tulo- ja varallisuustietoja muista lähteistä. Perheoikeudellisissa palveluissa asiakkaana on lapsi. Lastenvalvojan tulee dokumentoida saamansa tiedot asiakastietojärjestelmään lapsen tietoihin, joihin nähden molemmat vanhemmat ovat asianosaisia. Voidaanko tai onko tarpeen ratkaista, miten oikeus saada toisen vanhemman taloustiedot huomioidaan esimerkiksi tilanteessa, jossa arvioidaan, ettei elatusavun muuttaminen ole kohtuullista. On myös mahdollista, että elatusapua/-tukea saava vanhempi käynnistää eriaikaisesti sopimuksen muutosprosessin. Miten lastenvalvoja voi tällaisessa tilanteessa käyttää toisesta (toisen vanhemman tietämättä) keräämiään tietoja?
- 3) Jos elatusvelvollinen ei halua myötävaikuttaa asiaan, tuleeko lastenvalvojan ilmoittaa asiasta toiselle vanhemmalle, että hän voi halutessaan viedä asian tuomioistuimen ratkaistavaksi vai neuvotteleeko lastenvalvoja toisen vanhemman kanssa siitä, että hyvinvointialue voi nostaa kanteen asiassa?
- 4) Lähtökohtaisesti se, että viranomainen käynnistää vanhempien keskinäiseen sopimusvapauteen liittyvän asian vain toisen kanssa, toista osapuolta informoimatta, on näkemyksemme mukaan varsin poikkeava tapa toimia nyky-yhteiskunnassa.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemman velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

Kiinteään, säännölliseen määräaikaan perustuva sopimuksen tarkistaminen ei ole tarkoituksenmukaista. Vallitseva käytäntö on jo nyt, että sopimukset, joissa elatusvelvollisella on puutteellinen elatuskyky, vahvistetaan määräaikaisina.

Sopimusten määräaikaisuus lisää ns. sopimuksetonta tilannetta. Käytännöstä tiedetään, että useat vanhemmat havahtuvat määräajan päättymiseen vasta siinä vaiheessa, kun esimerkiksi elatustuki lakkaa. Useat hyvinvointialueet tarjoavat walk in -palveluita, mutta nämä eivät yksin riitä vastaamaan nopeaan sopimusten jatkamisen tarpeeseen.

Määräaikaiset sopimukset vaikuttavat sekä elatusvelvollisen että elatusavun saajan kotitalouden raha-asoiden hoitoon ja suunnitelmalliseen hallintaan. Epävarmuus kotitalouden tulo- tai menokehityksestä ja vaihtuvuus heijastuvat niin aikuisten kuin lasten hyvinvointiin.

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemmassa velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä, tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

-

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

1) Pykälä tuo selkeän ja tarkasti säädetyn rajauksen sille, ketkä ja miksi voivat saada tulorekisterin tietoja. Valmisteluteksteissä ei ole kuitenkaan viittausta Kela-etuisuustietoihin, joten tältä osin lain uudistuksessa tulisi täsmentää myös Kelan maksamien etuisuustietojen (Keltu-järjestelmä) käyttö samanmallisesti kuin tulorekisteritietojen.

2) Kuten valmistelussa todetaan, muutosten vaikutukset eivät kohdennu tasaisesti hyvinvointialueiden kesken. Vuonna 2024 elatustukea sai koko maassa 88 530 lasta. Näistä noin 46 % eli 40 851 asui Helsingin kaupungissa sekä Pirkanmaan, Länsi-Uusimaan, Varsinais-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueilla. Oletettavaa onkin, että Kelan arvioimasta 1000 ilmoituksesta vähintään 50 % tullaan osoittamaan edellä mainituille alueille. Kelan ilmoitusten käsittely tulee lisäämään perheoikeudellisten yksiköiden toimistotyötä sekä lastenvalvojien suoran asiakastyön lisäksi työn dokumentaatiota.

3) Valmistelussa todetaan, että tavoitteena on lisätä hyvinvointialueiden ja Kelan välistä yhteistyötä. Tälle yhteistyön lisäämiselle tulisi luoda selkeät valtakunnalliset rakenteet.

4) Ammattilaisten keskuudessa on tiedostettu jo pitkään nykyisen lainsäädännön ja ohjeistuksen (lapsen elatusavun laskennallinen arviointi) puutteet ja Suomeen tarvitaankin kiireisesti elatuslainsäädännön kokonaisuudistus

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

- Hyvinvointialueen kanneoikeuden käytön laajentaminen tulee kasvattamaan tuomioistuinten kustannuksia
- Hyvinvointialueille syntyvät kustannukset jakautuvat epätasaisesti eri hyvinvointialueiden kesken ja suuremmat alueet kantavat muutoksen aiheuttaman suurimman hallinnollisen kuorman
- Asiointikysynnän lisääntymisen myötä vaikuttaa isommilla hyvinvointialueilla palveluiden saatavuuteen, ja kasvattaa todennäköisesti ajanvarauksen ja asiointin välistä odotusaikaa
- Vaikutukset lasten taloudelliseen hyvinvointiin ovat satunnaisia ja oletettavasti määrällisesti vähäisiä. On todennäköistä, että lapselle maksettavan elatusavun määrä ei poikkea merkittävästi elatustuen määrästä, vain maksaja vaihtuu

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

-

Muut kommenttinne koskien esitystä.

-

Kuivasto Anton

Pirkanmaan hyvinvointialue - Sosiaali- ja terveysjohtajan sijainen, Eeva
Torppa-Saarinen (Lausunnon valmistelijana palvelupäällikkö Teija Virtanen)